

Euroopan ympäristö

Neljäs arviointi
Yhteenveto

Raportissa käytetyt Euroopan maiden ryhmittelyt

Länsi- ja Keski-Eurooppa (WCE)

- Euroopan unioni — 25 Jäsenvaltiot (EU-25)
- Euroopan vapaakauppaliitto (EFTA)
- Andorra, Monaco, San Marino

Kaakkois-Eurooppa (SEE)

- Länsi-Balkanin maat
- Bulgaria ja Romania
- Turkki

Itä-Eurooppa, Kaukasia ja Keski-Aasia (EECCA)

- Itä-Eurooppa
- Keski-Aasia
- Kaukasia

- Ei sisälly raporttiin

Euroopan ympäristö

Neljäs arviointi

Yhteenveto

Kiovasta Belgradiin

Euroopan ympäristö (*Environment for Europe*) -prosessi yhdistää nyt kolmessa maanosassa 56 maata, jotka pyrkivät yhdessä vastaamaan ympäristöhaasteisiin. Tätä prosessia tukeakseen Euroopan ympäristökeskus on laatinut koko Euroopan alueen ympäristöstä sarjan arviointeja, jotka antavat poliittisen päätöksenteon kannalta merkityksellistä, ajantasaista ja luotettavaa tietoa ympäristön ja yhteiskunnan välisestä vuorovaikutuksesta.

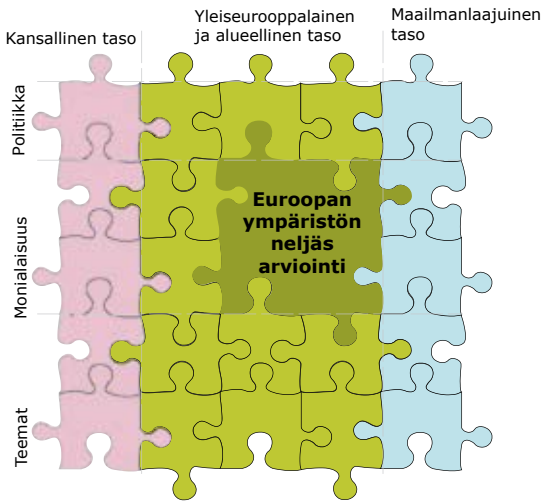
Ensimmäinen kattava arviointi Euroopan ympäristön tilasta esitettiin Sofiassa 1995. Päivitetyt arvioinnit esitettiin ministerikonferensseissa Århusissa 1998 ja Kiovassa 2003.

Tämä raportti on sarjan neljäs. Raportissa arvioidaan mahdollisuuksien mukaan kehitystä lähinnä kuudennen ympäristöä koskevan yhteisön toimintaohjelman sekä Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maiden ympäristöstrategian tavoitteiden pohjalta.

Raportti on laadittu tiiviissä yhteistyössä monien alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden, valtion laitosten ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Vaikka ympäristöpolitiikka ja kestävä kehitys ovat edenneet huomattavasti koko Euroopan alueella, yhdenmetyjen menettelytapojen käytössä on edelleen eräänlainen "täytäntöönpanokuilu".

Neljännän arvioinnin näkökulma

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 1.5.

Onnistuneeseen toteuttamiseen vaikuttavat selkeä ja realistinen tavoitteiden asettaminen yhdessä etenemisen seurantaan kehitettyjen mekanismien kanssa.

Ympäristötietojen laatu vaihtelee edelleen alueittain ja tietojen saatavuudessa ja luotettavuudessa on huomattavia eroja. Parantamisen varaa siis on, jotta kaivatut tiedot saataisiin sekä niitä tarvitsevien saataville että myös vertailukelpoisemmiksi ja luotettavammiksi.

Sosioekonomiset kehityssuunnat

Euroopan alueelle on ominaista kulttuurin ja ympäristön rikas monimuotoisuus. Alueella asuu yli 870 miljoonaa ihmistä; yli puolet heistä asuu Länsi- ja Keski-Euroopassa (WCE-maissa), joten Euroopan unioni (EU) on maailman tiheimmin asuttuja alueita (yli 100 asukasta/km²). Jyrkän vastakohdan tälle muodostaa Itä-Euroopan ja Keski-Aasian suhteellisen harva asutus: keskimääräinen asukastiheys siellä on huomattavasti alle 20 asukasta/km².

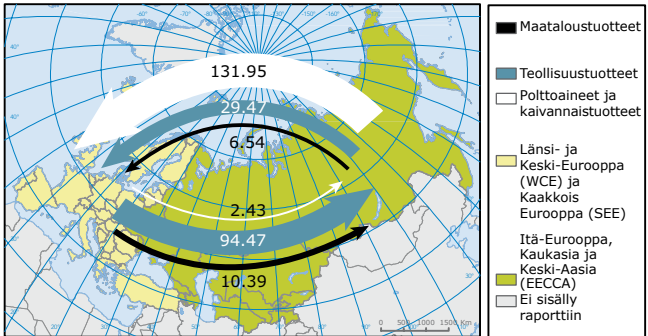
Talouden elpyminen viime vuosina on johtanut kansantulon suhteelliseen nousuun käytännöllisesti katsoen kaikissa Euroopan alueen maissa.

Eurooppa alueittain: keskeiset sosioekonomiset indikaattorit vuonna 2005

	Maa-ala (1 000 km ²)	Asukasluku (miljoonaa)	Tulot (BKT/asukas, USD)
Länsi- ja Keski-Eurooppa (WCE)			
EU-15	3 243	385	22 337
EU-10	729	74	5 594
EFTA ja muut WCE-maat	468	12	36 550
Itä-Eurooppa, Kaukasia ja Keski-Aasia (EECCA)			
Itä-Eurooppa	17 943	204	2 034
Kaukasia	186	16	1 112
Keski-Aasia	4 003	58	955
Kaakkois-Eurooppa (SEE)			
Länsi-Balkanin maat	264	22	2 236
Muut SEE-maat	1 132	102	3 052

Lähde: Neljäs arviointi, taulukko 1.2.

Länsi- ja Keski-Euroopan/Kaakkois-Euroopan sekä Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maiden väliset kauppavirrat 2005 (miljardia USD)

Lähde: Neljäs arviointi, kartta 6.1.

Talouden kasvuluvut ovat olleet erityisen korkeita Kaakkois-Euroopassa sekä Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa.

Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maiden talouksien painopiste on yhä enenevässä määrin siirtymässä maataloustuotannosta palvelualoille. Tämä alue on silti vielä suhteellisesti riippuvaisempi mineraalien louhinnasta ja maataloudesta, mikä aiheuttaa usein suuria ympäristöpaineita ja jätemääriä.

Itsenäisten valtioiden määrä alueella on lisääntynyt 33:sta (vuonna 1990) 53:een (vuonna 2007); samana ajanjaksona EU on laajentunut 15 jäsenvaltiosta 27 jäsenvaltioon.

Ympäristö ja terveys: ilmanlaatu

Lähinnä pienhiukkasten ja alailmakehän otsonin aiheuttama ilman saastuminen muodostaa edelleenkin merkittävän terveysuhan: se lyhentää keskimääräistä eliniänodotetta Länsi- ja Keski-Euroopan maissa lähes vuoden ja vaikuttaa lasten terveeseen kehitykseen.

Useimmat ilmansaasteet ovat lisääntyneet Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa yli 10 prosenttia talouden elpymisen, liikenteen kasvun ja ilmansuojelupolitiikan tehottomuuden seurauksena.

Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa tietojen heikko laatu tekee mahdottomaksi ilmanlaadun ja sen vaikutusten perusteellisen arvioinnin. Saatavissa olevat rajalliset tiedot kuitenkin osoittavat, että suurin terveysuhka Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa sekä Kaakkois-Euroopan maissa on Länsi- ja Keski-Euroopan maiden tavoin pienhiukkaset ja niiden myrkylliset ainesosat.

Päästöjen prosentuaaliset muutokset (2000–2004)

Saaste	WCE	SEE	EECCA
Typen oksidit (NO _x)	- 8.7 %	+ 5.7 %	+ 13.1 %
Rikkidioksidi (SO ₂)	- 19.6 %	+ 1.5 %	- 10.3 %
Haittavat orgaaniset yhdisteet (VOC)	- 13.6 %	- 12.3 %	+ 11.2 %
Ammoniakki (NH ₃)	- 2.6 %	- 5.7 %	- 14.4 %
Otsoni	- 11.3 %	- 2.1 %	+ 11.5 %
Hiukkaset (PM ₁₀)	- 9.7 %	+ 2.2 %	+ 12.6 %

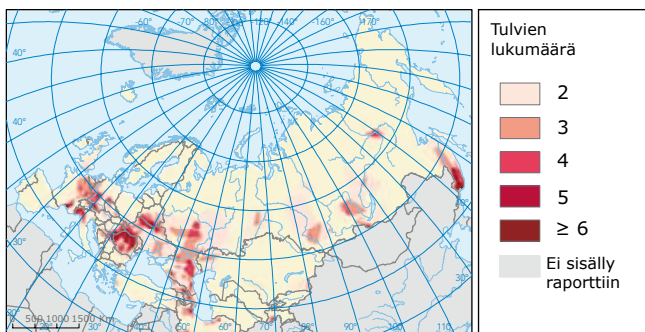
Lähde: Neljäs arviointi, taulukko 2.2.1.

Ympäristö ja terveys: sisävedet

Koko Euroopan alueella yli 100 miljoonalla ihmisellä ei vielä ole käytettävissään turvallista juomavettä ja riittävää hygieniatasoa. Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa sekä Kaakkois-Euroopan maissa vesihuollon ja hygienian taso on heikentynyt jatkuvasti viimeksi kuluneiden 15 vuoden ajan, ja eniten tilanne on vaikuttanut maaseutuväestöön.

Kolmasosa väestöstä asuu maissa, joissa vesivaroihin kohdistuu huomattavaa painetta. Kuivuuden ja veden vähyyden vaikutuksia pahentavat vuotojen aiheuttamat suuret hävikit vedenjakelujärjestelmissä, huono kastelujärjestelmien hallinta ja ylläpito sekä kestäättömät viljelykäytännöt.

Tulvien koettelemat jokien valuma-alueet (1998–2005)

Lähde: Neljäs arviointi, kartta 2.3.1.

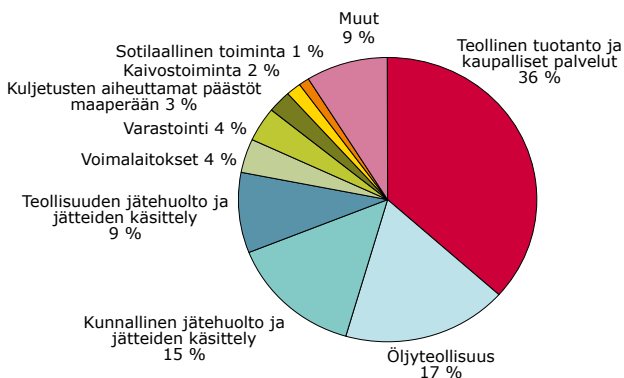
Ympäristö ja terveys: maaperä

Kiovan konferenssin jälkeen sekä toimintalinjojen kehitys että tiedon saatavuus ovat parantuneet. On kuitenkin vielä liian aikaista kirjata maavarojen tilassa mitään selvää parannusta.

Kun otetaan huomioon vallitsevien riskien ja etenkin ilmastonmuutoksen monitahoisuus, tarvitaan uutta lähestymistapaa niihin mekanismeihin, joilla pyritään kehittämään tietopohjaa maaperän parantamisen tueksi.

Parhaiden käytäntöjen vaihto maaperäoloiltaan samankaltaisten maiden ja alueiden välillä voisi vähentää monenkin maaperän kuntoa uhkaavan tekijän aiheuttamia kunnostuskustannuksia, ja se tarjoaisi tärkeän perustan yhteistyölle.

Maaperän saastumista aiheuttava taloudellinen toiminta eräissä Länsi- ja Keski-Euroopan sekä Kaakkois-Euroopan maissa (% tutkituista alueista)

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 2.4.2.

Ympäristö ja terveys: vaaralliset kemikaalit

Kemianteollisuus on kasvanut kaikkialla maailmassa. Euroopan unionissa myrkyllisten kemikaalien tuotanto on kasvanut lähes samaan tahtiin kuin kemikaalien kokonaistuotanto, ja molemmat ovat kasvaneet nopeammin kuin BKT.

Globalisaatio on johtamassa siihen, että ympäristörasitteet sysätään kehitysmaihin ja tuodaan takaisin rajojen yli leviävissä saasteissa ja saastuneissa tuotteissa.

Viime aikoina on sovittu kemikaalien hallinnoinnin merkittävistä uusista toimintalinjoista ja lainsäädännöstä sekä Euroopassa että koko maailmassa. EU:ssa tuli voimaan esimerkiksi vuonna 2007 kemikaalien rekisteröinti-, arviointi-, lupa- ja rajoitusjärjestelmää (*Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals*, REACH) koskeva lainsäädäntö. Kansainvälisellä tasolla hyväksyttiin kansainvälinen kemikaalistrategia (*Strategic Approach to International Chemical Management*, SAICM) vuonna 2006.

Lisäksi on sovittu kemikaalien yhdenmukaistetusta luokitus- ja merkintäjärjestelmästä (GHS), ja voimaan ovat tulleet pysyviä orgaanisia saasteita (POP-yhdisteitä) rajoittava Tukholman yleissopimus ja ns. PIC-ilmoitusmenettelyä koskeva Rotterdamin yleissopimus.

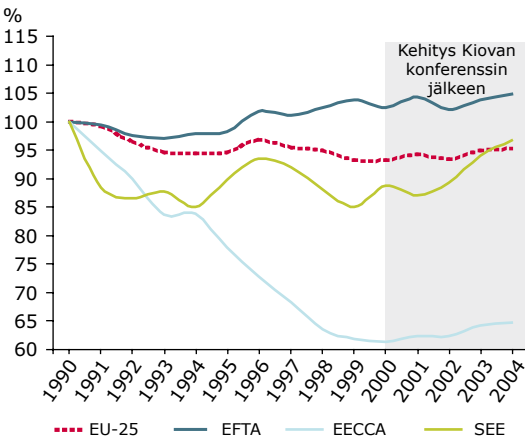
Ilmastonmuutos

Kasvihuonekaasupäästöt ovat lisääntyneet viime vuosina useimmissa Euroopan maissa, ja niiden ennustetaan lisääntyvän tulevaisuudessakin. Monet Euroopan maat ovat ottaneet käyttöön kansallisia ohjelmia päästöjen vähentämiseksi, mutta joillakin mailla on silti vaikeuksia saavuttaa Kioton tavoitteensa.

Ilmastonmuutosta koskevaan YK:n puitesopimukseen perustuva Kioton pöytäkirja ja sen ensimmäinen sitoumusjakso ovat vain ensimmäinen askel ilmastonmuutoksen torjunnassa.

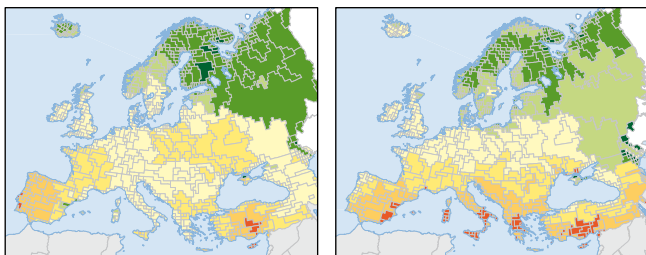
Maailmanlaajuisia päästöjä on vähennettävä jopa 50 prosenttia vuoteen 2050 mennessä, jos lämpötilan nousu halutaan rajoittaa enintään kahteen asteeseen esiteollisen tason yläpuolelle; tämä EU:n ehdottama tavoite on tarpeen, jotta tulevaisuudessa voidaan välttää ilmastonmuutoksen vaikutukset, joita ei ole voida hyväksyä.

Kasvihuonekaasujen kokonaispäästöjen kehittyminen

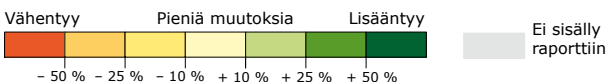

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 3.4.

Ennustetut muutokset jokien vuosivirtaamissa Euroopassa 2070-luvulla verrattuna vuoteen 2000

Perustuu tietoihin kahdesta eri ilmastomallista:
ECHAM4 (vasen) ja HadCM3 (oikea)

Lähde: Neljäs arviointi, kartta 3.3.

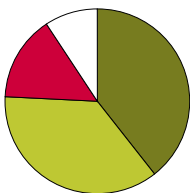
Joidenkin väistämättömien ilmastonmuutoksen seurausten ennustetaan vaikuttavan useimpiin talouden sektoreihin ja luonnonvaroihin — jopa vahvoista ilmastonmuutoksen vaikutuksia lieventävistä ohjelmista huolimatta. Sen vuoksi on myös kiireellistä sopeutua noihin vaikutuksiin kehitettäessä ja toteutettaessa politiikkaa ja toimia yhteiskunnan eri aloilla.

Biologinen monimuotoisuus

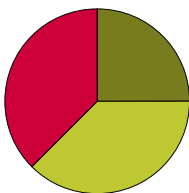
Biologisen monimuotoisuuden väheneminen ja ekosysteemien häviäminen ovat edelleen suuria huolenaiheita koko Euroopan alueella. Lisäksi ympäristöön leviävien vierasperäisten lajien lukumäärä alueella kasvaa jatkuvasti.

Kiovan päätöslauselman tavoitetta biodiversiteetin vähenemisen pysäyttämistä alueella vuoteen 2010 mennessä ei saavuteta ilman huomattavia lisäpanostuksia ja -resursseja. Kiovan päätöslauselman mukaisesti parhaillaan kuitenkin toteutetaan viestintä-, koulutus- ja valistusohjelmia.

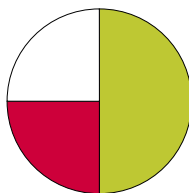
Edistyminen vierasperäisten lajien leviämistä koskevien kansallisten strategioiden kehittämisessä

WCE (n = 32)

SEE (n = 8)

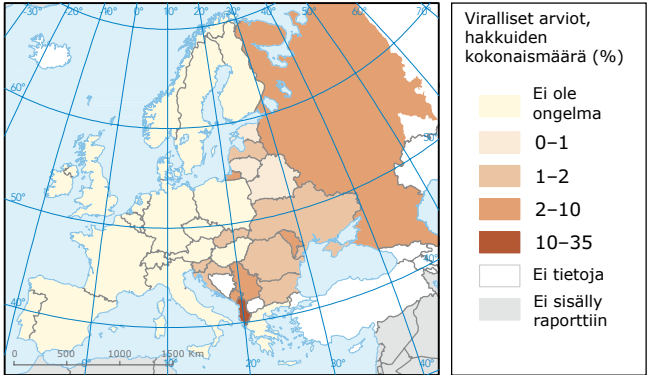

EECCA (n = 12)

- Vierasperäisten lajien leviämistä koskeva kansallinen strategia on kehitetty tai sitä ollaan kehittämässä
- Vierasperäisten lajien leviäminen on otettu huomioon biodiversiteettiä koskevalle YK:n yleissopimukselle (CBD) raportoidussa kansallisessa luonnon monimuotoisuutta koskevassa strategiassa/toimintasuunnitelmassa
- Vierasperäisiä lajeja koskevia toimia ei ole kansallisella tasolla
- Ei tietoja

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 4.12.

Laittomien hakkuiden laajuus joissakin maissa (2000–2004)

Lähde: Neljäs arviointi, kartta 4.5.

Merkittävää edistystä on saatu aikaan ekologisten verkostojen luomisessa: yleiseurooppalainen ekologinen verkosto ja Natura 2000 -verkosto ovat muotoutumassa, mutta tietoa niiden luonnonsuojelullisesta tasosta on vielä liian vähän.

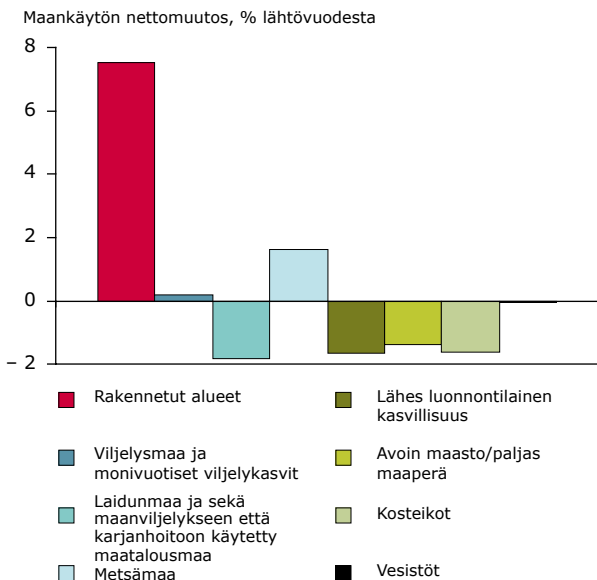
Maa- ja metsätaloudessa otetaan ympäristönäkökohtia yhä enenevässä määrin huomioon. Maatalous aiheuttaa silti luonnon monimuotoisuudelle vielä tuntuja paineita. Poliittikan erityistavoitetta, jonka mukaan kaikki ns. luonnoltaan arvokkaat viljelymaat piti tunnistaa vuoteen 2006 mennessä, ei ole saavutettu.

Meri- ja rannikkoympäristö

Rehevöityminen on edelleen ongelma kaikilla suljetuilla ja suojaisilla merialueilla koko Euroopassa. Ravinteiden hajakuormituslähteiden vähentäminen varsinkin maataloudessa on edelleen suuri haaste, joka vaatii entistä aktiivisempia toimia.

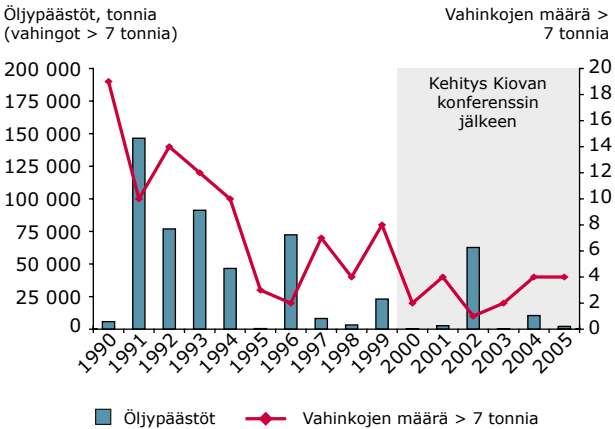
Liikakalastus on yhä yleistä kaikilla Euroopan merialueilla. Kalakantojen elpyminen vaatii kalastuspolitiikan kehittämistä ja tiukempaa lainvalvontaa – etenkin laittoman kalastuksen lopettamiseksi mutta myös siksi, että saataisiin vähennettyä kalatalouden vaikutuksia koko meriekosysteemiin.

Maankäytön muutokset 10 km:n rannikkoalueella 17:sta EU:n 22 rannikkovaltiosta (1990–2000)

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 5.11.

Öljytankkerien aiheuttamat öljyvahingot Euroopan merillä

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 5.8.

Ilmastonmuutoksen vaikutus meriin ja rannikkoalueisiin ja esimerkiksi merieliöihin on todennäköistä. Sopeuttamispolitiikkaan tulee sisältyä myös sellaiset toimenpiteet, jotka vähentävät muusta kuin ilmastosta aiheutuvia paineita, jotta meriekosysteemit ja rannikkoalueet kestäisivät ilmastonmuutosta paremmin.

Alueellisten meriä koskevien yleissopimusten ja EU-politiikan mukaiset toimet ovat parantaneet veden laatua läntisillä merialueilla esimerkiksi joidenkin vaarallisten aineiden osalta. Euroopan meri- ja rannikkoympäristön yleisesti huonon tilan parantamiseen tähtävien toimien tulee pohjautua ekosysteemiajatteluun.

Kestävä kulutus ja tuotanto

Kestävän kulutuksen ja tuotannon käsite on Kiovan konferenssin jälkeen noussut keskeisemmäksi poliittisella asialistalla. Konkreettisia tuloksia on kuitenkin saatu aikaan vain vähän; käyttöön onkin otettava täytäntöönpanostrategioita ja työkaluja, joilla ympäristövaikutukset voidaan mitata.

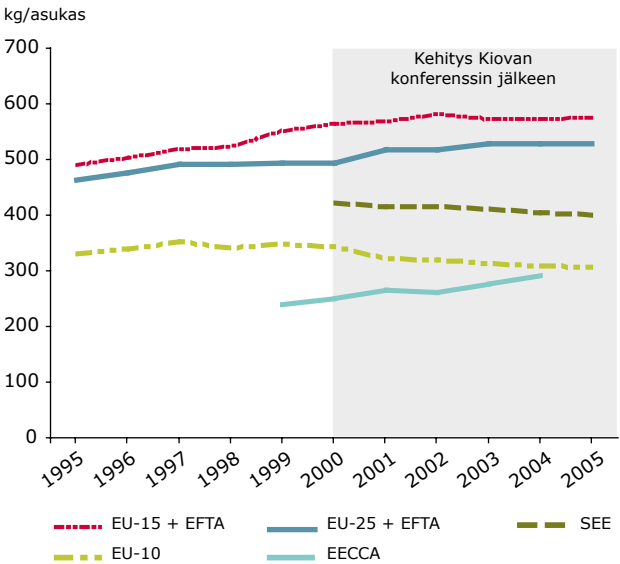
Luonnonvarojen käyttö asukasta kohden on pysynyt vakaana kaikilla alueilla viime vuosina, ja luonnonvarojen käytön ja talouskasvun välistä yhteyttä on jossakin määrin pystytty purkamaan. Luonnonvarojen käytön tehokkuus vaihtelee huomattavasti maittain: se on useita kertoja suurempi EU-15:ssä kuin EU-10:ssä ja Kaakkois-Euroopan maissa ja jopa 20 kertaa suurempi kuin Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa.

Kulutustavat ovat muuttumassa nopeasti sosioekonomisten muutosten myötä. Suurimmat elinkaarivaikutukset ympäristöön aiheutuvat ruoan ja juoman, yksityisliikenteen sekä asumisen kulutusluokissa. EU:ssa elinkaarivaikutuksiltaan tärkeimmiksi alueiksi ovat muodostumassa matkailu ja lentoliikenne.

Koko Eurooppa tuottaa yhä enemmän jätettä. Koko Euroopan alueella yleisin jätehuoltomenetelmä on yhä jätteiden sijoittaminen kaatopaikoille, joka on ympäristön kannalta vähiten suositeltava vaihtoehto. EU:n jäsenvaltiot ovat saaneet jonkin verran rajoitettua yhdyskuntajätteiden kaatopaikalle vietävää osuutta.

Monet Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maat sekä Kaakkois-Euroopan maat ovat kehittäneet jätestrategioita ja -lainsäädäntöä, mutta niitä ei ole vielä pantu tehokkaasti täytäntöön.

Kerätty yhdyskuntajäte

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 6.20.

Asianmukainen jätteen keräys ja niiden turvallinen sijoittaminen kaatopaikoille ovat edelleen haaste. Joissakin Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa vielä suurempi haaste on varmistaa vaarallisten jätteen sijoittamiseen aikaisemmin käytettyjen vanhojen kaatopaikkojen ympäristöturvallisuus ja puhdistaminen.

Sektorit: maatalous

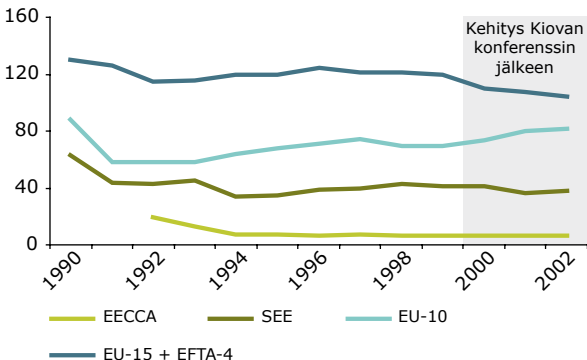
Nykyaikaisella voimaperäisellä maataloudella on usein kielteinen vaikutus ympäristöön, koska se käyttää ja saastuttaa ilmaa, vettä ja maaperää. Toisaalta maanviljelyllä on edelleen myönteinen rooli Euroopan maisemien ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä.

Keinokastellun maan pinta-ala EU-15:n eteläisissä osissa ja Kaakkois-Euroopan maissa on kasvanut, mikä osoittaa maatalouden jatkuvaa voimaperäistämistä. Kastelu on usein aiheuttanut vesivarojen vähenemistä ja veden laadun heikkenemistä sekä suolaantumista ja maan laadun huononemista varsinkin Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian alueen etelä- ja itäosissa.

Useimmat Kaakkois-Euroopan maat sekä Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maat tulevat tarvitsemaan jatkuvaa kansainvälistä tukea voidakseen hallita paremmin maatalouden ympäristökysymyksiä.

Lannoitteiden kulutus/ha maatalousmaata

Lannoitteiden keskikulutus (kg/ha)

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 7.1.1.

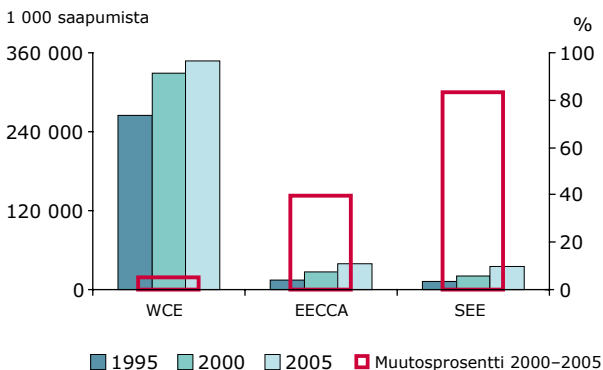
Sektorit: matkailu

Eurooppaan suuntautuva kansainvälinen matkailu lisääntyy edelleen. Matkailu on tärkeimpiä tekijöitä, jotka vaikuttavat ympäristön kannalta haitallisimpien liikennemuotojen – yksityisautoilun ja varsinkin lentoliikenteen – kasvavaan kysyntään.

Erityisen herkkiä matkailun kehittymiselle ovat rannikot, saaristot ja vuoristot. Joissakin suosituissa massaturismikohteissa on jo tapahtunut ympäristön laadun huononemista jopa peruuttamattomalla tavalla.

Matkailun vaikutusten ennustetaan lisääntyvän vaurauden lisääntymisen sekä elintapojen ja väestöllisten muutosten myötä. Matkailijoiden käyttäytyminen jää merkittäväksi tekijäksi alan kestävyyskannalta.

Kansainvälinen matkailu ja sen muutos prosentteina

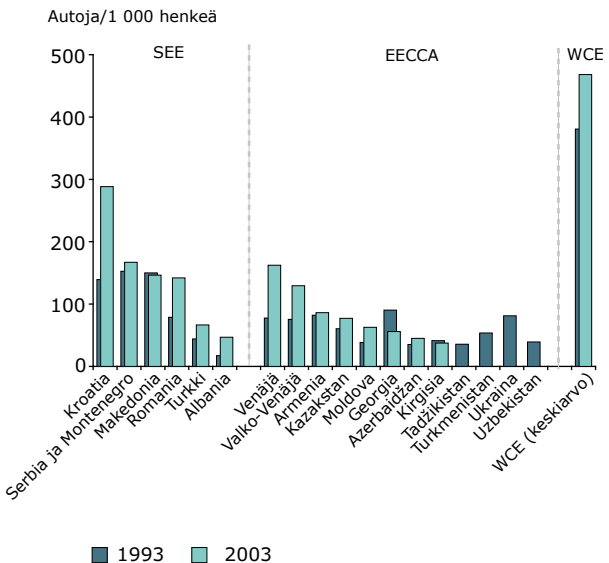
Lähde: Neljäs arviointi, kuva 7.4.2.

Sektorit: liikenne

Liikenteen aiheuttama energiankulutus ja kasvihuonekaasupäästöt kasvavat Kaakkois-Euroopan sekä Länsi- ja Keski-Euroopan maissa nopeasti liikenteen yleisen kasvun myötä. Liikenteen aiheuttama energiankulutus ja siihen liittyvät CO₂-päästöt asukasta kohden ovat Länsi- ja Keski-Euroopan maissa edelleen 2–4 kertaa suuremmat kuin Kaakkois-Euroopan maissa tai Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maissa.

Kilpailukykyisten ratkaisujen kehittäminen kaupunkiliikenteeseen on keino torjua liikennemuutoksia ja ilmanlaatuun liittyviä ongelmia sekä parantaa liikenneturvallisuutta. Julkisen liikenteen saaminen kilpailukykyiseksi vaatii kaupunkien suunnittelemista ja kehittämistä niin, että julkinen liikenne otetaan huomioon.

Autoistuminen Euroopassa

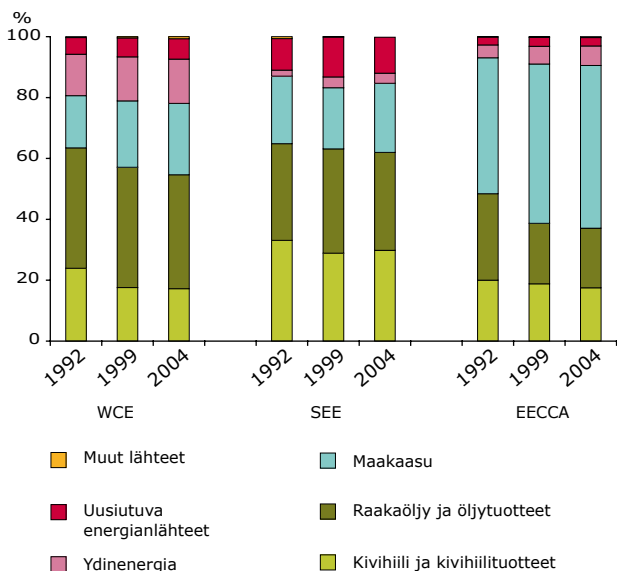
Lähde: Neljäs arviointi, kuva 7.2.5.

Sektorit: energia

Energiankulutus ja sen aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt ovat Kiovan konferenssin jälkeen lisääntyneet koko Euroopan alueella, vaikka joillakin alueilla energiatehokkuus onkin parantunut ja uusiutuvia energiamuotoja käytetään enemmän. Tämän trendin odotetaan jatkuvan, ellei oteta käyttöön uusia menettelytapoja tai lisätoimia.

Euroopan kolmen suuralueen energiamarkkinat ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Huomattava osa Länsi- ja Keski-Euroopan sekä Kaakkois-Euroopan maihin tuotavasta maakaasusta ja öljystä on peräisin Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maista, ja tämän osuuden ennustetaan kasvavan merkittävästi vuoteen 2030 asti.

Kokonaisenergiankulutus energialähteen mukaan

Lähde: Neljäs arviointi, kuva 7.3.3.

Euroopan ympäristö -prosessin virstanpylväät

 1991	Ensimmäinen ministerikonferenssi Dobrisissa Allekirjoitus: valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskeva yleissopimus (YVA-sopimus); valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevan yleissopimuksen (CLRTAP) haihtuvia orgaanisia yhdisteitä koskeva VOC-pöytäkirja Voimaantulo: CLRTAPin NO _x -pöytäkirja
1992	Allekirjoitus: maasta toiseen ulottuvien vesistöjen sekä kansainvälisten järvien suojelua ja käyttöä koskeva yleissopimus (TWC); teollisuusonnettomuuksien rajojen yli ulottuvia vaikutuksia koskeva yleissopimus (CTEIA)
 1993	Toinen ministerikonferenssi Luzernissa
1994	Allekirjoitus: CLRTAPin rikkipöytäkirja
 1995	Kolmas ministerikonferenssi Sofiassa
1996	Voimaantulo: maasta toiseen ulottuvien vesistöjen sekä kansainvälisten järvien suojelua ja käyttöä koskeva yleissopimus (TWC)
1997	Voimaantulo: valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskeva yleissopimus (YVA-sopimus); CLRTAPin haihtuvia orgaanisia yhdisteitä koskeva VOC-pöytäkirja
 1998	Neljäs ministerikonferenssi Århusissa Allekirjoitus: Århusin yleissopimus (AC); CLRTAPin pysyviä orgaanisia saasteita koskeva POP-pöytäkirja; CLRTAPin raskasmetallipöytäkirja Voimaantulo: CLRTAPin rikkipöytäkirja
1999	Allekirjoitus: TWC:n vesi ja terveys -pöytäkirja; CLRTAPin alailmakehän otsonia koskeva pöytäkirja
2000	Voimaantulo: teollisuusonnettomuuksien rajojen yli ulottuvia vaikutuksia koskeva yleissopimus (CTEIA)

2001

Voimaantulo: Århusin yleissopimus (AC)

2002

2003

Viides ministerikonferenssi Kiovassa

Itä-Euroopan, Kaukasian ja Keski-Aasian maita koskevan EECCA-strategian hyväksyminen Kiovan päätöslauselma biodiversiteetistä *Allekirjoitettu, mutta ei voimassa (tilanne heinäkuussa 2007):*

AC:n päästö- ja siirtorekisteriä koskeva PRTR-pöytäkirja; TWC:n siviilioikeudellista vahingonkorvausvastuuta koskeva Civil Liability -pöytäkirja; EIA:n vaikutusten arviointia kestävään kehitykseen koskeva SEA-pöytäkirja

Allekirjoitus: Karpaattien ympäristönsuojelua ja kestävä kehitystä koskeva yleissopimus (Karpaattien yleissopimus)

Voimaantulo: CLRTAPin pysyviä orgaanisia saasteita koskeva POP-pöytäkirja; CLRTAPin raskasmetallipöytäkirja

2004

2005

Voimaantulo: TWC:n vesi ja terveys -pöytäkirja; CLRTAPin alailmakehän otsonia koskeva pöytäkirja

2006

Voimaantulo: Karpaattien yleissopimus

2007

Kuudes ministerikonferenssi Belgradissa

2008

2009

2010

2011

Seitsemäs ministerikonferenssi Astanassa

Euroopan ympäristö -prosessiin osallistuvat maat

Alankomaat	Monaco
Albania	Montenegro
Andorra	Norja
Armenia	Portugali
Azerbaidžan	Puola
Belgia	Ranska
Bosnia ja Hertsegovina	Romania
Bulgaria	Ruotsi
Espanja	Saksa
Georgia	San Marino
Irlanti	Serbia
Islanti	Slovakia
Israel	Slovenia
Italia	Suomi
Itävalta	Sveitsi
Kanada	Tadžikistan
Kazakstan	Tanska
Kirgisia	Tšekki
Kreikka	Turkki
Kroatia	Turkmenistan
Kypros	Ukraina
Latvia	Unkari
Liechtenstein	Uzbekistan
Liettua	Valko-Venäjä
Luxemburg	Venäjä
Makedonia	Viro
Malta	Yhdistynyt kuningaskunta
Moldova	Yhdysvallat

Euroopan ympäristö

Dobris-arviointi

Sofia, 1995

Euroopan ympäristö

Toinen arviointi

Århus, 1998

Euroopan ympäristö

Kolmas arviointi

Kiova, 2003

Euroopan ympäristö

Neljäs arviointi

Belgrad, 2007

Lisätietoja ja nämä raportit saa osoitteesta
www.eea.europa.eu/pan-european

Euroopan ympäristökeskus (European Environment Agency)
 Kongens Nytorv 6
 1050 Copenhagen K, Denmark

Puh. +45 33 36 71 00
 Faksi +45 33 36 71 99

Internet eea.europa.eu
 Tiedustelut: eea.europa.eu/enquiries

